

ÇERKEŞİ TEKKESİNE AİT BAZI VAKIF BELGELERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Evaluation of Some Waqf Documents of Charkashî Tekke

Murat İSMAİLOĞLU

Dr., Ankara, Türkiye.

Ph.D., Ankara, Türkiye.

muratismailoglu77@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0727-8836

Nuran DÖNER

Dr. Öğr. Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü Tasavvuf Anabilim Dalı, Bilecik, Türkiye.

Asst. Prof., Bilecik Şeyh Edebali University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences, Division of Sufism, Bilecik, Türkiye.

nuran.doner@bilecik.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8739-7113

S. Burhanettin KAPUSUZUĞLU

Ankara, Türkiye.

bkapusuzoglu@yahoo.com, ORCID: 0009-0008-3402-6950

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 08 Mart / March 2025

Kabul Tarihi / Accepted: 21 Haziran / June 2025

Yayın Tarihi / Published: 30 Haziran / June 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June 2025

Cilt / Volume: 27 **Sayfa/Pages:** 483-508

Atıf / Citation: İsmailoğlu, Murat - Döner, Nuran - Kapusuzoğlu, S.Burhanettin "Çerkeşi Tekkesine Ait Bazı Vakıf Belgelerinin Değerlendirilmesi [Evaluation of Some Waqf Documents of Charkashî Tekke]". Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]-Bozok University Journal of Faculty of Theology [BOZİFDER] 27 (Haziran / June 2025): 483-508

<https://doi.org/10.51553/bozifder.1653970>

Etik Beyan/ Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited (**Murat İSMAİLOĞLU, Nuran DÖNER, S. Burhanettin KAPUSUZUĞLU**).

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Öz

Bu makalede bir Türk tarikatı olan Halvetiyye'nin Şâbânîlik kolundan neşet etmiş bulunan Çerkeşîyye şubesine ait bir tekke ile ilgili bazı vakıf belgeleri gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu belgelerin orijinallerinin fotoğrafları ve transkripsiyonlarına yer verilerek tekkeyle ilgili olarak tarihi bakımından önem arz eden bazı bilgiler okuyucunun dikkatine sunulmuştur. Çalışmanın girişinde Halvetîlik, Şâbânîlik ve Çerkeşîlik ile ilgili genel bilgiler aktarılmış, devamında ise söz konusu vakıf belgelerinin sunumuna yer verilmiştir. Bu belgelerin açığa çıkarılmasının, genelde tasavvuf tarihine, özeldir ise Halvetiyye tarikatı, Şâbânîyye kolu, Çerkeşîyye kolu ve ait olduğu döneme ışık tutması, bu mahfuz bilgiler ışığında tasavvuf ve tarikatlar tarihine katkıda bulunması bakımından önem arz ettiği düşünülmektedir. Şeyh Şâbân-ı Velî'ye nisbet edilen Şâbânîyye, Halvetî tarikatının bir kolu olan Cemâliyye'nin bir şubesidir. Şâbânîyye'nin gelişip kurumsallaşması ise Karabâş-ı Velî döneminde gerçekleşmiştir. Karabâş-ı Velî'den sonra tarikat Nasûhiyye, Ünsiyye, Bekriyye gibi kollarla yaygınlaşmıştır. Çerkeşî Mustafa Efendi'ye nisbet edilen Çerkeşîyye ise Nasûhiyye kolundan neşet etmiştir. Çerkeşî Mustafa Efendi, Çankırı'nın Çerkeş ilçesinde doğmuş, yine 1229/1814 yılında Çerkeş'te vefat etmiştir. Türbesi kendi adıyla anılan caminin içerisinde yer almaktadır. Çerkeşî Mustafa Efendi, *Risâle fi tahkiki't-tasavvuf* isimli bir risale yazmış, bu risalede tasavvufa dair pek çok mühim konuyu ele almış ve şeriat-tasavvuf ilişkisini net bir şekilde ortaya koymuştur. Bu risalede tarikata intisap edenlerin ulaşmaya çalıştıkları yolun fiil, sıfat ve zat tecellileri olarak üç halden ibaret olduğunu ifade etmiştir. Yine bu üç halin bazı sapık fırkaların önünü açabileceğini ancak sufileri bu sapık fırkalardan ayırt etmenin temel ölçüsünün şeriat-ı Muhammediye olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla şeriata aykırı en küçük bir harekette bulunan sufînin sözlerinin ve yolunun sufîlerin hakiki yoluyla hiçbir alakasının olmadığını açık bir şekilde ortaya koymuştur. O, risalede Melâmîler ile ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. Bu risale toplum nezdinde ve ulema arasında çok şöhret bulmuştur. Çerkeşî ailesi ilme verdikleri önem dolayısıyla ulema ailesi olarak da bilinmektedir. Çerkeşî Mustafa Efendi'nin oğulları Mehmed, Mesut ve Osman Vehbi kendisinden sonra ilim, irşad ve tebliğ faaliyetlerini devam ettirmişler ve çok sayıda talebe yetiştirmişlerdir. İstanbul'a yerleşen Osman Vehbi Efendi'nin soyundan Çerkeşîzâdeler olarak tanınmış bir ulema ailesi oluşmuştur. Çerkeşî Mustafa Efendi'nin tarikatı olan Çerkeşîyye Geredeli Halil Efendi'ye nisbet edilen Haliliyye ve Kuşadalı İbrahim Efendi'ye nisbet edilen İbrahimiyye veya diğer meşhur ismiyle Kuşadaviyye olarak iki koldan devam etmiştir. Fatih türbedarı Ahmed Amiş Efendi, Kuşadalı İbrahim Efendi'nin Mehmet Tevfik Bosnevî üzerinden devam eden silsileyi günümüze ulaştırmıştır. Bu makalede Çerkeşî Mustafa Efendi, Çerkeşîyye tarikatı ve bazı vakıf belgeleri ışığında bu tarikatla ilgili bazı değerlendirmelere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tasavvuf, Halvetiyye, Şâbânîyye, Nasûhiyye, Çerkeşîyye, Çerkeşî Mustafa, Tekke, Vakıf, Belge.

Abstract

In this article, some foundation documents related to a tekke belonging to the Charkashiyya branch of the Shâbânîyya branch of Khalwatiyya, a Turkish order (tarîqa), have been unearthed. Photographs and transcriptions of the originals of these documents are included, and some historically important information about the tekke is presented to the attention of the reader. In the introduction of the study, general information about Khalwatiyya, Shâbânîyya and Charkashiyya is given, followed by a presentation of the waqf documents in question. It is thought that the discovery of these documents is important in terms of shedding light on the history of Sufism in

general, the Khalwatiyya ʿarīqa, the Shābāniyya branch, the Charkashiyya branch and the period to which it belongs and contributing to the history of Sufism in the light of this reserved information. Shābāniyya, attributed to Sheikh Sha'bān al-Walī, is a branch of Jamāliyya, a branch of the Khalwatiyya order. The development and institutionalization of Shābāniyya took place during the period of Qarabāsh al-Walī. Therefore, Qarabāsh al-Walī is considered the second pīr of Shābāniyya. After Qarabāsh al-Walī, the sect spread with branches such as Naşūhiyya, Unsiyya and Bakriyya. Charkashiyya, attributed to Charkashī Mustafa Efendi, originated from the Naşūhiyya branch. Charkashī Mustafa Efendi was born in Çerkeş district of Çankırı and died in Çerkeş in 1229/1814. His tomb is in the mosque named after him. Charkashī Mustafa Efendi wrote a treatise titled *Risāla fī al-tahqīq al-taşawwuf*; in this treatise, he discussed many important issues related to Sufism and clearly revealed the relationship between sharī'a and Sufism. In this treatise, he stated that the path that the initiates of Sufism try to reach consists of three states: action, attribute and essence manifestations. Again, he emphasized that these three states may pave the way for some deviant sects, but the main criterion for distinguishing Sufis from these deviant sects is al-Sharī'a al-Muḥammadiyya. Therefore, he made it clear that the words and path of the Sufi who does the slightest act contrary to the Sharī'a have nothing to do with the true path of the Sufis. He also made evaluations about the Malāmīs in his treatise. This treatise was very famous in the society and among the scholars. The Charkashī family is also known as the ulema family because of the importance they attached to knowledge. Charkashī Mustafa Efendi's sons Mehmed, Mesut and Osman Vehbi continued their activities of knowledge, guidance and preaching after him and raised many students. Osman Vehbi Efendi settled in Istanbul and his descendants became a family of scholars known as Charkashīzādas. Charkashiyya, the sect of Charkashī Mustafa Efendi, continued in two branches: Khalīliyya, attributed to Khalīl Efendi of Gereade, and Ibrāhimiyya, attributed to Ibrāhīm Efendi of Kuşada, or Kushādawiyya, as it was also known. Aḥmad Āmish Efendi, the tomb keeper of Mehmed the Conqueror, carried the silsila of Ibrāhīm Efendi of Kuşada through Mehmed Tawfīq Bosnawī to the present day. In this article, Charkashī Mustafa Efendi, the Charkashiyya sect and some evaluations about this sect in the light of some waqf documents are included.

Keywords: Sufism, Khalwatiyya, Shābāniyya, Naşūhiyya, Charkashiyya, Charkashī Mustafa, Tekke, Waqf, Document.

Giriş

Halvetî tarikâtı, Seyyid Yahyâ-yı Şirvânî'den itibaren Rûşeniyye, Cemâliyye, Şemsiyye ve Ahmediyye olmak üzere dört ana kola ayrılır. Her ana koldan muhtelif alt kollar ve şubeler zuhur etmiştir. Halvetiyye'nin ana kollarından biri olan Cemâliyye, Pîr Cemâl-i Halvetî'ye (ö. 899/1494) nispet edilmektedir. Cemâliyye'den doğan kollar şöyledir: Şâbâniyye: Şâbân-ı Velî (ö. 976/1568, Kastamonu); Karabâşiyye: Karabâş-ı Velî (ö. 1097/1685, Kahire); Nasûhiyye: Seyyid Mehmed Nasûhî Efendi (ö. 1130/1717, İstanbul); Çerkeşiyye: Çerkeşî Mustafa Efendi (ö. 1229/1813, Çankırı); Halîliyye: Geredeli Halil Efendi (ö. 1259/1843, Gereade);

İbrâhimiyye: Kuşadalı İbrâhim Efendi (ö. 1262/1846, Medine); Bekriyye: Mustafa Kemâleddin el-Bekrî Efendi (ö. 1162/1749, Kahire); Feyziyye: Feyzüddin Hüseyin Efendi (ö. 1309/1891, İstanbul); Ârifiyye: Ömer Ârifî el-İstanbulî Efendi (ö. 1103/1690); Hüseyiniyye: Hacı Hüseyin Kastamonî Efendi.¹

Halvetî tarikatı, Anadolu'nun mânâ çehresini ak eden yollardan biri olarak tebarüz etmiş irfan ocağıdır. Kolları ve şubeleri vasıtasıyla ufukları kuşatmış medeniyetin dilbestelerini söylemiştir. Her yerde ve Yozgat'ta...

Halvetiyye büyüklerinden ve yolun kolbaşılarından Pîr Abdülmecîd-i Sivâsî (d. 1563 ö. 1639), halifelerinden olan Bozoklu Abdurrahman Efendi'yi kendi memleketine göndermiştir. Şeyh Abdurrahman Efendi'nin tekkesini Bozüyük'te açtığı bilinmektedir. Bozüyük, muhtemel ki Akdağmadeni civarındadır. Bozok'ta ahalinin Halvetîlikten ilham alma tarihi görüldüğü gibi bir hayli gerilere gitmektedir. Bununla birlikte Halvetîlik Yozgat'ta şehirleşmenin başlamasıyla esas etkisini göstermiş, irfan halkalarında adâb ve erkânı yürütülmüştür.

Çorum Hıdırlık'ta metfun ve devrinin en büyük âlimlerinden, muhaddis ve fakih Şeyh Vezirköprülü Yusuf Bahri Efendi (ö. 1825), Bozok'ta eşine az rastlanır bir tesire sahiptir. Yozgat'ta Câmî-i Kebîr'in açılışı için tertip edilen merasimde hazır bulunmuş ve ilk Cuma Namazını kıldırmış bir zat olarak hâlâ hatırası yaşamaktadır. Şeyh Yusuf Bahri Efendi, Nakşî ve Halvetî-Şâbânî şeyhidir. Çapanoğlu Süleyman Bey tarafından Çorum'dan Yozgat'a davet edilmek suretiyle sık sık gelen, Yozgat şehir merkezi ve civarda bilhassa Köseyusuflu, Paşaköy ve Battal gibi köylerde mürîdanı bulunan Fâhrü'l-Muhaddisîn Şeyh Yusuf Bahri Efendi, zamanında, Osmanlı ülkesinin meşhur hadis âlimleri arasındadır.

Yozgat şehir merkezinde, iki Halvetî tekkesi vardır. Büyük Şeyh Efendi diye meşhur Hacı Ahmed-i Velî Tekkesi, Halvetî tekkelerinin en büyüğüdür. Diğeri ise Nohutlu'nun eteklerinde, Alacalıoğlu Camii'nin

¹ Halvetî tarikatına dair bilgi için bk. Mustafa Aşkar, "Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39 (1999), 535-563. Semih Ceyhan, *Üç Pîrin Mürşidi: Halvetiyye, Ramazâniyye Kolu ve Köstendilli Ali Alâeddin Efendi* (İstanbul: İSAM Yayınları, 2015); Semih Ceyhan, "Halvetiyye", *Türkiye'de Tarikatlar: Tarih ve Kültür*, ed. Semih Ceyhan (Ankara: İSAM Yayınları, 2018), 695-778.

hemen üst tarafında, o zamanki Çatak Mahallesi'nde bulunan Küçük Şeyh Efendi Tekkesi'dir. Şeyh Hacı Ahmed-i Velî'ye "Büyük Şeyh Efendi" denilip Yozgat şeyhlerinin en büyüğü o kabul edildiği için buradan hareketle Şeyh Hüseyin Muhyiddin Efendi'ye de "Küçük Şeyh Efendi" denilir.²

1. Halvetî Şâbânî Piri Çerkeşî-i Velî

Rûşeniyye (kurucusu Dede Ömer Rûşenî, ö. 892/1487), Cemâliyye (kurucusu Cemâl-i Halvetî, ö. 899/1494), Ahmediyye (kurucusu Yiğit-başı Ahmed Şemseddin, ö. 910/1504) ve Şemsiyye (kurucusu Şemseddin Sivâsî, ö. 1006/1597) şeklinde dört ana kola ayrılan Halvetiyye tarikatının, bu kollarından da çeşitli şubeler ortaya çıkmıştır. Şâbâniyye, Halvetiyye tarikatının dört ana kolundan (Cemâliyye, Ahmediyye, Rûşeniyye, Şemsiyye) Cemâliyye'nin bir şubesidir.³

Seyrû sülûkünü Bolu'da Cemâl-i Halvetî'nin diğer halifesi Hayreddin Tokadî'nin yanında tamamlayan Şâbân-ı Velî memleketi Kastamonu'da faaliyetlerde bulunmuştur. 16. yüzyılda çevre illerde yayılan Şâbâniyye tarikatı, 17. yüzyılda İstanbul'da temsil edilmeye başlanmıştır. Şâbâniyye bu yüzyıldan itibaren Anadolu ve Balkanlar'dan Suriye, Hicaz, Mısır, Kuzey Afrika ve Hindistan'a kadar geniş bir coğrafyada etkili olmuştur.

18. yüzyılın sonlarına doğru Şâbâniyye'yi İstanbul, Anadolu ve Balkanlar'da temsil eden Nasûhiyye kolundan, Kastamonu civarında Çerkeş'te Çerkeşî Mustafa Efendi'ye (ö. 1229/1814) nisbet edilen bir kol zuhur etmiş, bu kol 19. ve 20. yüzyıllar boyunca etkili olmuştur. Zoralı Şeyh Mehmed Efendi'den inâbe alan Çerkeşî Mustafa Efendi'nin tarikat silsilesi Mudurnulu Şeyh Abdullah Rüşdî Efendi (1141/1728-29), Şâbâniyye'nin Nasûhiyye kolu kurucusu Şeyh Mehmed Nasûhî el-Üsküdârî (1130/1718), Karabâşiyye kolu kurucusu Karabâş-ı Velî

² S. Burhanettin Kapusuzoğlu, *Yozgat'ın Üç Sırlısı* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016), 54-64.

³ Süleyman Uludağ, "Halvetiyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1997), 15/393-395. Ceyhan, "Halvetiyye", 695-781.

(10977/1686)⁴ vasıtasıyla tarikat pîri Şeyh Şâbân-ı Velî'ye ulaşmaktadır.⁵ Dolayısıyla Çerkeşîyye 18. yüzyılda İstanbul, Anadolu ve Balkanlar'da Şa'bânîyye'yi temsil eden Nasûhiyye⁶ kolundan zuhur etmiştir.

Şâbânîyye mensuplarınca pîr-i sâni kabul edilen Çerkeşî Mustafa Efendi, on üç halife yetiştirmiştir. Çerkeşîzâdeler ismiyle meşhur olan, birçok ulema ve ârifin yetiştiği aile onun neslinden gelmektedir. Mustafa Çerkeşî, Karabâş-ı Velî'nin *Mi'yârü't-Tarîka* adlı eserinde açıkladığı Halvetîliğin yirmi şartını üçe indirdiği için Şa'bânîyye tarikatının ikinci pîri olarak adlandırılmış ve kol kurucusu kabul edilmiştir.⁷ Büyük Aziz, "Çerkeş Şeyhi" diye meşhurdur. Osmanzâde el-Hac Hüseyin Vassaf Efendi, *Sefîne-i Evliya*'sında Çerkeşli Şeyh Mustafa Efendi'den şöyle bahseder:

"Meşâyih-ı izâm-ı Şa'bânîyye'dendir. Neş'etleri Çerkeş'tendir. Şeyh-i mükerrerleri Muhammed Efendi'nin vâris-i kemâlâtı olup, ziyâret-i Haremeyn'e dahi muvaffak olarak kemâlât-ı ârifâneleri şuyû' bulmuştur. Halka-i irşâddan onüç halîfesi yetişmiş 1224 /1809 senesinde âzim-i dâr-ı ahiret olmuşlardır. Çerkeş'te medfûndur. "Oldu Şeyh vâsil-ı cânân Yâ Hû-1224" İstanbul'da bir silsile-i urefâ vü ulemâ teşkil eden Çerkeşîzâdeler, müşârunileyhin ahfâdındandır. Osmanlı Müellifleri'nde, Çerkeşî Mustafa Efendi hazretlerinin irtihâli 1229/ (1814) gösterilmiş ise de yanlıştır. Hazreti Şeyh'in ahvâl ve asnâf-ı tarîkata dâir Risâle-i Türkiyye'lerinin matbû' olduğunu Osmânî Müellifleri'nde Tâhir Bey yazmaktadır. Mezkûr risâle ahîren görüldü, gayet mühimdir.

⁴ Karabâş-ı Velî'nin pek çok halifesi olmakla birlikte içlerinde en tanınmış olanlarından biri Reşâdi Muhammed Efendi diğeri de Şeyh Nasûhî Efendi'dir. Mustafa Tatcı, *Üsküdarlı Muhammed Nasûhî ve Divanı* (İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2004), 68.

⁵ Mustafa Tatcı, "Şâbânîyye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2010), 38/211-215; Mustafa Tatcı, *Hazreti Pîr Şâbân-ı Velî Kitabı* (İstanbul: H Yayınları, 2019); Ceyhan, "Halvetiyye", 720-723; Vahit Göktaş, "Halvetiyye'nin Şabaniyye Ekolü ve Kolları", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 (Ocak 2011), 134-163.

⁶ Nasûhiyye, Halvetîliğin en yaygın kollarından biridir. Osmanlı Devleti'nin tarihi boyunca tasavvufî siyaset yakın temas içinde olması dolayısıyla padişahların da her dönemde tekkelerle ilişkileri devam etmiştir. Nasûhî Efendi'nin yaşadığı dönemde de devletin Halvetî tarikatıyla yakınlığı müşâhede edilmektedir. Vahit Göktaş, *Üsküdarlı Muhammed Nasûhî ve Tasavvufî Görüşleri* (Ankara: Yayınevi, 2010), 22-23. Ayrıca bk. Ramazan Muslu, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (18. Yüzyıl)* (İstanbul: İnsan Yayınları 2003), 227-228.

⁷ Göktaş, "Halvetiyye'nin Şabaniyye Ekolü ve Kolları", 154-155; Hür Mahmut Yücer, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19. Yüzyıl)* (İstanbul: İnsan Yayınları, 2003), 135. Ayrıca bk. M. İhsan Oğuz, *Şâbân-ı Velî ve Mustafa Çerkeşî* (İstanbul: Oğuz Yayınları 1995), 90.

Çerkeşî Mustafa Efendi hazretlerinin mürîdlerinden olup, Tokat'ta ikâmet etmekte olan Cebbârzâde Süleymân Bey, azîz-i müşârünileyhi Tokat'a da'vet etmekle, da'vete rû-yı icâbet gösterip Tokat'a şeref-i muvâsaletlerine müsâdif yevm-i mes'ûdda bütün ahâlî istikbâline çıkmışlar. Hattâ on dakîkalık yola kadar şal döşemişlerdir. Hazreti Şeyh, gâyet mahviyyet-perver olduğundan Çerkeş'teki dergâh pek harâb olduğunu ve hattâ binânın birçok yerleri iplerle bağlı bulunduğu hâlde kimseye bu bâbta teklifte bulunmamış idi. Hazreti Azîz'in Tokat'a azîmeti sırasında Süleymân Bey kâhyası vâsıtasıyla tevsîan ve müceddeden derhâl bir binâyı âlî vücûda getirmiş ve kimin tarafından yapıldığını kimseye bildirmemiş idi. Hazreti Şeyh Çerkeş'e avdet ettikte binâ-yı cedîdi görünce hayrette kalmış ve fakat bilâ-tereddüt ikâmet eylemişlerdir. Hakikat-ı hâlî merâk ederek kendilerinden suâlde bulunanlara: "Cânım biz sormadık, Girip oturduk. Siz niye soruyorsunuz?" buyururlar imiş.

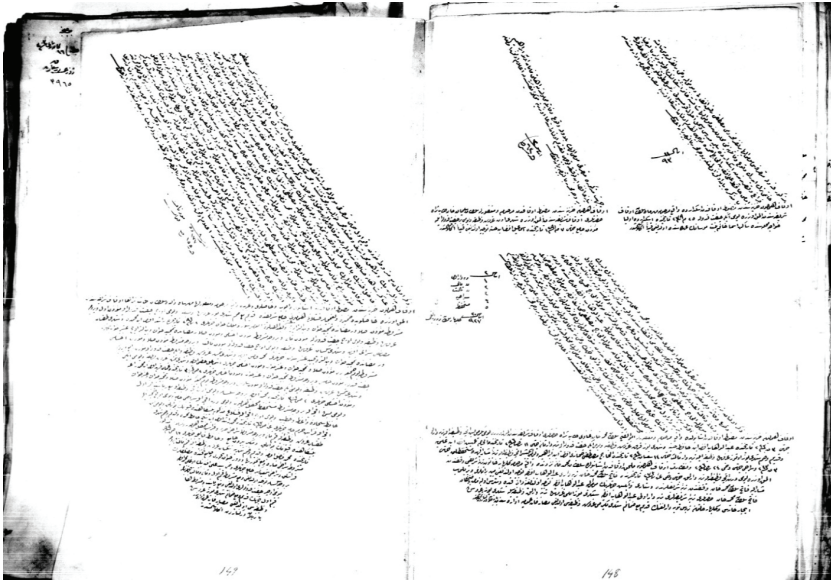
Bir gün hastalanmışlar. Süleymân Bey, Hırîstîyan hekîm celbedip, Hazreti Azîz'i tedâvî eylemek istemiş. Hekîm muâyene edince Hz. Şeyh ona hitâben: "Hastalığımı teşhîs ettin mi?" diye sorunca o da: "Onbir de ilâc tertîb eyledim. İçince bi-inâyetillâh şifâ bulacaksınız." cevâbını vermiş idi. "Öyleyse ben bu işi bir kere hastalığıma danışayım." deyip yorganı başına çekmiş, bir müddet sonra tabîbe hitâben: "Hastalığım bana lisân-ı hâl ile dedi ki: 'Vâkıa verilecek ilâcla ben geçerim. Ama senin ile yirmi beş senedir hem-bezm oldum. Benim yerime hiç tanımadığın bir hastalık gelir, tedâvîsi bulunmazsa ne yaparsın?' Düşündüm ben o ilâcı içmekten vazgeçtim." demiştir.⁸

Çerkeşî Mustafa Efendi'nin halifelerinin faaliyetleri sonucu Çerkeşîyye tarikatı, Batı Karadeniz'de, Orta Anadolu'da özellikle Ankara ve çevresinde, İstanbul ve Balkanlar'da yaygınlık kazanmıştır. Çerkeşîyye'den Bepazarlı Ali Efendi'nin halifesi Kuşadalı İbrâhim Efendi ile Geredeli Halil Efendi'ye nisbet edilen İbrâhimîyye ve Halîliyye adlı iki şube meydana geldiği bilinse de bunlardan ancak ilki bir kol olarak kabul edilebilir.

Çerkeşî'nin emrine uyarak ölümünün hemen ardından İstanbul'a giden

⁸ Bk. Osmânzâde Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2011), 4/88-89.

ve Şeyhülislâm Dürrîzâde Abdullah Efendi tarafından Fındıkzâde'deki Beşikçizâde Dergâhı şeyhliğine getirilen ve Beypazarlı Ali Efendi'nin (ö. 1234/1819) tek halifesi olan Kuşadalı İbrâhim Efendi (ö. 1262/1846) tekke, taç, hırka gibi tarikatların geleneksel unsurlarını kaldıran fikir ve uygulamalarıyla Türk tasavvuf tarihinde çok önemli bir yere sahiptir. Kuşadalı'nın Mehmed Tefvik Bosnevî ile (ö. 1283/1866) devam eden silsilesi, "Fâtih Türbedarı" diye meşhur olan Ahmed Amiş Efendi (ö. 1920) vasıtasıyla günümüze kadar ulaşmıştır. Fatih Sertürbedarı Ahmed Amiş Efendi'ye⁹ dair bir belge yeni bilgiler içermektedir. Mesela babasının isminin Ali olduğunu ilk defa bu belgeden öğreniyoruz:

Resim 1¹⁰ Ahmed Amiş Efendi'ye Dair Belge

⁹ Bk. Ahmed Güner Sayar, *Balıkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun-Siyâsi, Ticârî, Edebî Hayatı ve Tasavvufî Dünyası* (İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2024), 251-286. Türk ilim ve fikir hayatının mümtaz simalarından olan Mecdi Efendi'ye dair bu önemli eser, Sertürbedar Ahmed Amiş Efendi'nin bağılı Mecdi Efendi'nin hayatı ve çevresini etrafıca ele almakta ve Aziz Amiş Efendi'ye dair kapsamlı bilgiler ihtiva etmektedir.

¹⁰ Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA), *Vakıf Defteri [VD]*, No.878. Tarafımızca bulunan belgenin çevirisi, Türbedar Aziz'in muhiplerinden Dr. Seyit Ali Kahraman tarafından yapılmıştır. Kendilerine teşekkür ederiz. Not: Ahmed Amiş Efendi ile ilgili olmayan kısımlar çevrilmemiştir.

Türbedar Ahmed Amiş Efendi

Cihât Defteri, satır 2

Aded-i umum: 2

Nev-i cihât: Türbedâr-ı sâni

Mahall-i hizmet: Türbe

Vezâif ve muhassasât: fî şehri 140, zamm-ı ahar 46 + 186, fodla çift som? 2

Esâmî-i mutasarrıfân: El-Hac Amiş Efendi ibn Ali

Tevcih tarihi: 11 Receb 1296/1 Temmuz 1879

Vâkıfı ismiyle hayrât ve müberrâtın mahal ve mevâkı: Evkâf-ı Hümâyûn hazinesinden mazbut evkaftan İstanbul'da vâki cennetmekân Ebü'l-feth merhum ve mağfurun leh Sultan Mehmed Han tâbeserâh hazretlerinin vakfı.

Atik esas defteri: Sadr-ı âlî

Şart-ı vâkıf: Vakfiye-i İstanbul sâdis, no: 46, sayfa: 82,

Hulasa: 2815

Vukuat: Mûmâileyh Amiş Efendi bervech-i silsile ibkâen berat verilmiştir. 14 C. 1305/27 Şubat 1888, hulasa: 321

Not: Amiş Efendi'ye ait bundan sonraki bilgiler yukarıdaki sütundan alınmıştır.

Mûmâileyhin bi'r-rızâa ferâğ ve kasr-ı yedinden bi-hasbi't-tarîk türbedâr-ı sâni bulunan El-Hac Amiş Efendi'ye bervech-i silsile türbedâr-ı evvel ciheti tevcih olunmuştur.

19 Zilkâ'de 1305/29 Temmuz 1888. Hulasa: 350

Hacı Ahmed Efendi'nin maa-zamm-ı ahîr ser-türbedâr vazifesi olan 200 gurusu üzerine 500 gurusu daha zammile 700 gurusu iblağı şeref-südürlü buyurulan irâde-i seniyye-i hilâfet-penâhî icab-ı âlisinden bulunduğu mübeyyin? Mabeyn-i Hümâyûn-ı cenâb-ı mülûkâne Başkitâbet-i celîlesinin 15 Kânûn-ı evvel sene 1317 ve 20 Kânûn-ı evvel sene 1317 tezkiresi sureti zirine keşide buyurulan 20 Şaban sene 1319/2 Aralık 1901 ve 20 Kânûn-ı evvel sene 1317 buyruldu-i sâmi-i cenâb-ı Sadâretpenâhî mucibince ... 2 Zilkade 1319 ve 25 Kânun-ı sâni 1317 tarihinde lazım gelen mahallere ilmühaberleri verilmiştir.

Nizamât maddesi tafsili 3848

Türbe-i müşârunileyhin ser türbedârı El-Hac Ahmed Amîş Efendi olduğu ve kendisi el-yevm ber-hayat bulunduğ u hademe tarafından verilip ... 5 Zilkade 1319 ve 1 Şubat 1317/14 Şubat 1902 tarihli ilmüha-berden anlaşılmıştır.

Not. Bundan sonrası Amîş Efendi hazretlerinden sonra 2. türbedarlığ a gelenlere ait bilgilerdir. Amîş Efendi sütununda bulunduğ u için çevrilmiştir.

Mûmâileyhin keff-i yedinden türbedâr-ı sâlis bulunan Abdülaziz Efendi'ye bervech-i silsile türbedâr-ı sâni ciheti bi't-tevcîh berat verilmiştir. 16 Zilkade 1305/24 Ağustos 1888. Hulasa: 350

Mûmâileyhin rızasıyla ferâğ ve kasr-ı yedinden hasbe't-tarîk türbedâr-ı sâlis bulunan Ramiz Rifat Efendi'ye bervech-i silsile tevcih. 1 Şaban 1306/2 Nisan 1889. Hulasa: 394

Mûmâileyhin bilâveled vuku-ı vefatıyla ... hasbe't-tarîk türbedâr-ı sâlis bulunan Hafız Mehmed Ziyâeddin Efendi'ye bervech-i silsile tevcih. 2 Rebiülahir 1316/20 Ağustos 1898. Hulasa: 964.

Yozgat'a gönderdiği halifesi Şeyh Yozgatlı Hacı Ahmed-i Velî Efendi'nin silsilesi de Damatzâde Mehmed Necib Efendi¹¹ vasıtasıyla

¹¹ Şeyh Damatzâde Necib Efendi'nin (d. 1862 ö. 1944) İstanbul meşayihinin meşhurlarından aziz Şeyh Mehmed Kâmil Efendi'den (ö. 1912) Nakşî hilâfeti aldığı bilgisinin kaynağı, Damatzâde ailesinin büyükleridir. Fakat hâl böyle olmakla birlikte, Şeyh Kâmil Efendi'nin kimliği konusu net değildir. Bu zat, meşhur Şabânî şeyhi Mehmed Kâmil Efendi mi, yoksa başka bir Şeyh Mehmed Kâmil Efendi daha mı var? Yahut da müfessir Allâme Elmalılı Hamdi Efendi'nin de şeyhi olan Şabânî azizlerinden Şeyh Mehmed Kâmil Efendi, aynı zamanda Nakşibendiyye'den de müstahlef mi? Ya da Şeyh Necib Efendi'yi bizzat görmüş Damatzâde ailesinin verdiği Kâmil Efendi'den Nakşî hilâfeti bilgisi doğru değil mi? Ancak şu var ki, aile, Necib Efendi azizin, İstanbul meşayihinden Şeyh Mehmed Kâmil Efendi ile hilâfet münasebetinin kesin olduğunu söyler. Kanaat-i acizanem, Şeyh Mehmed Kâmil Efendi'nin, Halvetî-Şabânî azizlerinin büyüklerinden Kuşadalı İbrahim Efendi'nin kolundan aziz Şeyh Yakup Han'ın halifesi olan zat olduğudur. Necib Efendi'nin kendi meşrebinden bir zata gitmesi gayet tabiidir. Bu durumda Şeyh Necib Efendi, hilafet aldığı ilk şeyhi Şeyh Muhyiddin-i Velî, ondan sonra da Şeyh Mehmed Kâmil Efendi'dir. Şeyh Mehmed Necib Efendi, Halvetî-Şabânî yolunun zat postunun hilâfet icazetini de Büyük Şeyh Hacı Ahmed-i Velî Efendi'nin torunu ve kendi şeyhi Muhyiddin-i Velî Efendi'nin yeğeni Şeyhzâde Ahmed Şevki Efendi'ye (d. 1906 ö. 2002) vermiştir. Şeyhzâde'nin hilafet aldığı zat, zannedildiği gibi amcazadesi Müderris Hâfız İbrahim Edhem Efendi (d. 1861 ö. 1942) değildir. Şeyhzâde İstanbul'dan döndüğünde özellikle gidip görüşüp intisap ettiği ve yönlendirmesi ile 1925 yılında Karga Köyüne öğretmen olarak tayininin yapılmasına vesile olan Nakşî şeyhi Gedikhasanlı Mehmed Şâkir Efendi'dir (d.1853 ö.1937). Bu sırada da Ethem Efendi hayattadır ve kendisine intisap fikri yoktur her nasılsa. Hatta, Ethem Efendi yeğeni

torunu Şeyhzâde Hacı Ahmed Şevki Ergin Efendi vasıtasıyla günümüze ulaşmıştır. Yozgat Şeyhi ya da Büyük Şeyh Efendi şeklindeki ihtiram ifadeleri ile anılan Hacı Ahmed Efendi, tekkesinde, oğlu ve birinci halifesi Şeyh Muhyiddin Efendi'nin inşâ ettirdiği türbede sırlanmıştır. Bu noktada bir hususa dikkat çekmek gerekir. Pîr-i Sâni Çerkeşi-i Velî'ye ait tâc-ı şerif ve âsâ, kendisinin mânâda bizzat verdiği bir emirle halifesi Hacı Ahmed-i Velî Efendi tarafından Çerkeş'ten alınarak Yozgat'a getirilmiştir. Emanetler şu anda Yozgat'tadır.¹²

Diğer taraftan Çerkeşi-i Velî, bir müellif olarak da bilinmektedir. Eserleri: *Mi'râciye*: Klasik Türk Edebiyatı'nda, Mi'râc mucizesi en çok işlenen konulardan biridir. "Allah'ı seven, Beni sever." hadis-i şerifini referans alan Türk edipleri, Hz. Peygamber sevgisini anlatan şiirler kaleme almışlar ve O'na duydukları derin sevgiyi edebî bir tür olan şiirlerle anlatmışlardır. Kaynaklarda, Mustafa Efendi'nin Hz. Peygamber sevgisini işlediği ve kendisine atfedilen birçok manzum şiirleri olduğu kaydedilir. *Risâle fi Tahkiki't-Tasavvuf*: Mustafa Efendi, bu eseri Sultan II. Mahmud Han'ın isteği üzerine, ulemâ ile mutasavvıflar arasındaki tartışmaların çözümü amacıyla kaleme almıştır. Çerkeşi, şeriat-tarikat ilişkisini konu edindiği eserinde şeriat ile maneviyatı bittecrûbe yaşayan tarikat erbabı arasında geçen bazı hususların yanı sıra Melâmîlik,¹³ mürşid-mürîd

Ahmed Efendi'ye hitaben: "Seni dedemin ruhaniyetiyle yetiştiririm Allah'ın izniyle." demesine rağmen gönülden ikna olup kendisine tâbi olmamıştır ki bu detay Şeyhzâde'yi tanıyanlarca malumdur. Dahası var: Şâkir Efendi vefat ettikten sonra İstanbul'da Erbilli Es'ad Efendi'nin halifelerinden Ayazma Camii İmamı Hâfız Mustafa Hulusi Efendi'ye (ö. 10 Kasım 1950) intisap için gittiğinde de (İlginçtir, ziyaret sırasında amcazâdesinin vefat haberini veren de Mustafa Hulusi Efendi'dir) Ethem Efendi gene hayattadır. Çok açık hakikat şu ki Şeyhzâde Ahmed Şevki Efendi'nin Halveti-Şabanî hilafeti Damatzâde Mehmed Necip Efendi'dendir. Ethem Efendi, Hacı Ahmed-i Velî Tekkesi'nin irşad postundaki sıralamadaki kişidir. Esasen Şeyhzâde hazretlerinin irşad usûlüne bakınca Kuşadalı Aziz'den gelen tarzın hakimiyeti görülmektedir. Şeyh Mehmed Kâmil Efendi'ye dair bilgi için bk. Osmânzâde Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 4/137-142; Elmalılı M. Hamdi Yazır, *Meşrutiyetten Cumhuriyete Makaleler Din-Felsefe-Siyaset-Hukuk*, haz. A. Cüneyd Köksal-Murat Kaya (İstanbul: Klasik Yayınları, 2013), 26-27.

¹² Kapsuzoğlu, *Yozgat'ın Üç Sırlısı*, 41-51.

¹³ Şeyhzade Ahmed Şevki Efendi, kulağında ağrı olduğu için muayene olup tedavi olmak amacıyla Ankara'ya gider. Niyeti, Melâmî büyüklerinden Arabacılar Kethüdası İsmail Ağa'yı da (ö. 26.5.1938) ziyaret etmektir. Ulus'ta bir otelde kalır ve sabah güne Hacı Bayram-ı Velî Türbesi'ni ziyaret ederek başlar. Sabah namazından sonra İsmail Ağa'yı ziyaret niyetiyle oturduğu kahveye gider. Hazreti bir köşede iki sandalyeye birden oturmuş hâlde bulur. Selâm verir. İsmail Ağa, Şeyhzade daha bir şey demeden: "Şeyhzadem hoş geldin. Kulağın mı ağrıyor?" diye kendisine

ilişkisi, nübüvvet ve kerâmet gibi konuları açıklamayı gaye edinmiştir.¹⁴ *Tuhfetü'l-Mürîdîn ve Tesliyetü'l-Muhibbîn*: Mustafa Efendi risalenin başında âlim bir zat olan Abdullah Efendi isminde birisinin kendisine mektup yazması üzerine risaleyi yazdığını belirtir. Bu zat mektubunda dua ve zikirde muteber olanın ihfâ, yani gizlilik olduğunu iddia etmesi ve birtakım deliller ileri sürmesi üzerine, Çerkeşi bu iddiaları risalede kısa ve özlü bir şekilde ele alıp muhatabının iddialarını âyet, hadis ve mutasavvıfların eserlerinden deliller getirerek çürütmüş ve cehrî zikrin câiz olduğunu beyan etmiştir.

Pîr-i Sâni 1229 Hicri (1814) yılında 73 yaşında olduğu halde ebedi âleme göç etmiş, Çerkeş'te Kadınşah Camii bitişiğindeki türbesinde sırlanmıştır. Osmanlı devlet ricalinin meşhurlarından Yozgatlı Akif Paşa (d. 1787 ö. 1845), Çerkeşli Büyük Aziz Şeyh Mustafa Efendi'nin müntesipleri arasındadır. Merhum Akif Paşa'nın şu mersiyesi, Şeyh Mustafa Çerkeşi'nin vefatına tarihtir:

Kutb-ı Âlem Çerkeşi eş-Şeyh el-Hâc Mustafâ

Kim Tarîk-ı Halvetî'de olmuş idi rehnüma

Pertev-i nûr-ı kemâli şehere-i âfâk olup

Dergeh-i vâlâsı oldu ehl-i hâle mültecâ

Ser be-ser yenbû-ı feyz u himmetin icrâ ile

Eyledi onbir halîfeyle cihâna es-salâ

Yetmişüç yaşında emr-i irciî vârid olup

Edicek âramgâhın gülşen-i mülk-i bekâ

Düştü bir târîh Âkîf bendesinin kalbine

Hû deyip Firdevs-i vasla erdi Pîrim Mustafâ

1229 Hicrî Âkîf¹⁵

Hüseyin Vassaf, “Oldu şeyh vâsıl-ı cânân yâ hû” mısrasını kaydederek

mukabele eder. Biraz sohbet ederler. O sabah kahvede bambaşka bir manevî hava olur. İsmail Ağa sohbet arasında: “Ne yapıyor bizim Mehmed Hulusi Efendi? Hâlâ kitaplarına mı âşik? Hâlâ kitaplarda mı arıyor?” diye sorar. Kapusuzoğlu, *Yozgat'ın Üç Sırlısı*, 146-147.

¹⁴ Abdülkerim Abdülkadiroğlu, “Şeriat Uleması ve Tarikat Meşayih İhtilafı ve Tekke ve Zaviyelere Tayinler Hakkında İki Vesika”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (1986), 335-353; Hamdi Kızıler, “Çerkeşi Mustafa Efendi'nin ‘Risale fi Tahkiki't-Tasavvuf’ Adlı Eserinin Tasavvufi Muhteva Açısından Değerlendirilmesi”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/3 (2017), 1461-1473.

¹⁵ Akif Paşa, *Eş'âr-ı el-Hâc Âkîf Efendi* (İstanbul: Matbaa-i Amire, 1259), 28.

1224 (1809) tarihine işaret etmiştir. Sâdık Vîcdânî ise kaynak göstermeden 1229'da (1814) vefat ettiğini belirtmiştir. Son zamanlarda yapılan bir araştırmaya göre Sâdık Vîcdânî'nin verdiği tarih doğrulanmış bulunmaktadır. Bu araştırmada, Çerkeşî'nin müridi olduğu tesbit edilen Akif Paşa'nın bir manzumesi dikkate alınarak, şeyhin doğum ve ölüm tarihleri belirlenmiştir. Akif Paşa bu manzumesinde şeyhinin yetmiş üç yaşında öldüğünü söylemiş ve tarih olarak, "Hû deyip fîrdevs-i vasla erdi pîrim Mustafâ" mısrasını kaydetmiştir. Bu mısradan şeyhin 1229'da vefat ettiği ve yetmiş üç yıl yaşadığı kabul edildiğinde 1156'da (1743) doğduğu anlaşılmaktadır. Şeyhin türbesi Çerkeş'te kendi adıyla anılan caminin içindedir.¹⁶

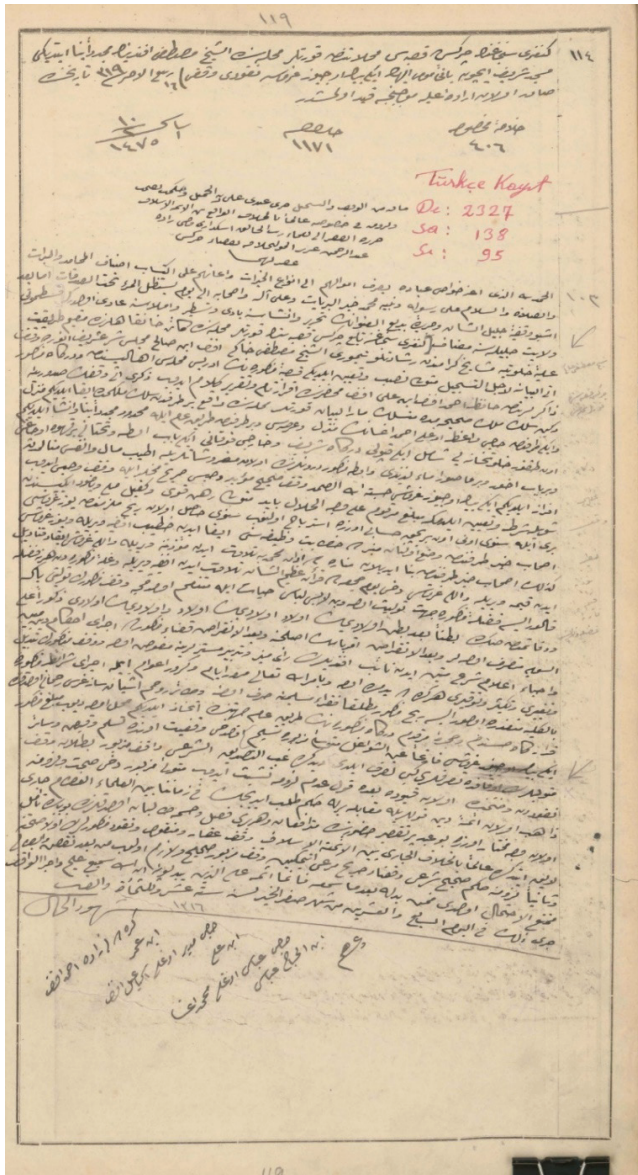
2. Çerkeşli Büyük Aziz ve Tekkesine Dair Belgeler

"Kankırı Sancağı'nın Çerkeş Kasabası mahallâtından Kurtlar Mahallesi'nde eş-Şeyh Mustafa Efendi'nin müceddeden binâ itdiği mescid-i şerîf için bânî-i mûmâ-ileyhin iki bin üç yüz guruş nukûdî vakfı 16/Reb'ü'l-âhîr/319 târîhinde sâdır olan irâde-i aliyye mûcibince kayd olmuştur.

Hulâsâ-i mahsûsa: 406 Hulâsâ: 1171 Esâs: 10-2-1475

Mâ-fîhi mine'l-vakfî ve't-tescîlî cerâ indî alâ-vechî'l-cemîlî ve hakemtü bi-sıhhatihî ve lüzûmihî fî-husûsihî âlimen bi'l-hilâfî'l-cârî beyne'l-eimmeti'l-eslâfî harrerehü'l-fakîru ilâ-na'ma-i rabbi'l-hâlıkı Üsküdarı Kâdîzâde Abdurrahman Aziz el-müvella'l-hilâfe bi-Kazâi Çerkeş gufire lehumâ.

¹⁶ Şeyh Mustafa Çerkeşî Efendi'nin hayatı, eserleri ve halifelerine dair geniş dair bilgi için bk. Öncel Demirdaş, "Çerkeşî Mustafa Efendi ve Çerkeşîyye Tarikatı", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (Ocak 2019), 135-158; Öncel Demirdaş, *Halvetiyye Tarikatı'nın Anadolu'daki Bir Şubesi Çerkeşîyye* (Ankara: Ankara Kalem Neşriyat, 2023); Nihat Azamat, "Çerkeşî Mustafa Efendi", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/272-275; Muhammed İhsan Oğuz, *Hazreti Şa'bân-ı Velî ve Mustafa Çerkeşî* (İstanbul: Oğuz Yayınları, 1995); Osmânzâde Hüseyin Vassaf, *Sefîne-i Evliyâ*, 4/88-89; Abdülbâki Gölpınarlı, *Melâmîlik ve Melâmîler* (İstanbul: Devlet Matbaası, 1931), 188; İbnülemin Mahmud Kemal İnal, *Son Asır Türk Şairleri* (İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1970), 1914-1915; Yaşar Nuri Öztürk, *Kuşadalı İbrahim Halvetî* (İstanbul: Yeni Boyut Yayınları, 1982), 34; Abdülkadiroğlu, "Şeriat Uleması ve Tarikat Meşayihî İhtilafı ve Tekke ve Zaviyelere Tayinler Hakkında İki Vesika", 338-348; Azamat, "Mustafa Çerkeşî", 273; Kapusuzoğlu, *Yozgat'ın Üç Sırlısı*, 40-51; Tatçı, *Hazret-i Pîr Şabân-ı Velî Kitabı*, 114-117; Ceyhan, "Halvetiyye", 723-726.

Resim-2 Çerkeşi Tekkesine Ait Belge 117

el-Hamdü li'llâhi'llezî e'azze havâssa ibâdihî bi-sarfi emvâlihîm ilâ-
envâi'l-hayrâtî ve e'ânehum alâ-iktisâbi esnâfî'l-mehâmidi ve'l-meberrâtî

¹⁷ VGMA, VD, No. 596.

ve's-salâtü ve's-selâmü alâ-resûlihî ve nebiyyihî Muhammedin hayri'l-beriiyyât ve alâ-âlihî ve ashâbihî ilâ-yevmi yestezillu'l-mer'ü tahte's-sadakât.

Emmâ ba'dü; İşbu vakfiyye-i celîli's-şân ve cerîde-i bedî'i'l-üvvânın tahrîr ve inşâsına bâdî ve tastîr ve imlâsına âdî oldur ki Kastamonu Vilâyet-i celîlesine muzâf Kankırı Sancağına tâbî Çerkeş Kasabası'nın Kurtlar Mahallesi'nde kâin hangâhlarında mukîm tarîkat-ı âliyye Halvetiyye meşâyıh-ı kirâmından reşâdetlü Timûrî eş-Şeyh Mustafa Hâkî Efendi ibn Salih meclis-i şer'-i şerîf-i enverde vakf-ı âtî'l-beyâna li-eclî't-tescîl mütevellî nasb ve ta'yîn eylediği kasaba-i mezkûrenin İdris Mahallesi ahâlîsinden ve dergâh-ı mezkûr zâkirlerinden Hâfız Ahmed Efendi ibn Ali Efendi mahzarında ikrâr-ı tâmm ve takrîr-i kelâm idüp zikr-i âtî vakfın sudûruna değin silk-i mülki sahîhimde münselik mârru'l-beyân Kurtlar Mahallesi'nde vâkî bir taraftan silk-i mülkimde ifâ eylediğim menzili ve iki taraftan Hacı Vaizoğlu Ahmed Ağa'nın menzil ve arsası ve bir taraftan tarîk-i âmm ile mahdûd müceddeden binâ ve inşâ eylediğim on dokuz halvethâne-yi şâmil iki kapulu ve dergâh-ı şerîf ve hârici fevkânî iki bâb oda ve tahtânî bir kahve ocağı ve bir bâb ahur ve bir masura mâ-i lezîzi ve oda-i mezkûr derûnlarında olan mefrûşatlarıyla atyeb-i mal ve enfes-i menâlimden ifrâz eylediğim iki bin üç yüz gurusı hasbeten li'llâhi's-samed vakf-ı sahîh-i müebbed ve habs-i sarîh-i muhalled ile vakf ve habs idüp şöyle şart ve ta'yîn eyledim ki

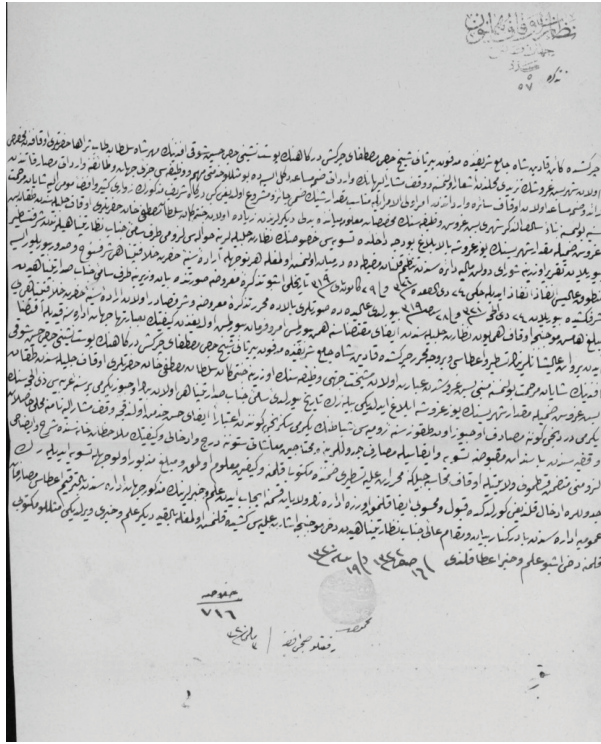
Meblağ-ı merkûm alâ-vechi'l-halâl bâ-yed-i mütevellî rehn-i kavî ve kefil-i melî veyahud ikisinden biri ile senevî onu on bir buçuk hesâbı üzere istirbâh olunup senevî hâsıl olan ribh-i mülzemînden yüz gurusı ashâb-ı hayr tarafından vaz' olunan minberde hitâbet vazîfesini ifâ iden hatîb efendiye virile ve yüz gurusı kezâlik ashâb-ı hayr tarafından binâ idilen minârede ezân-ı Muhammediye tilâvet iden müezzinine virile ve elli gurusı ikâd-ı kanâdil iden kayyime virile ve elli gurusı dahi yevm-i cum'ada Kur'ân-ı âzîmü's-şân tilâvet iden efendiye virile ve galle-i mezkûreden her ne fazla kalur ise fazla-i mezkûra cihet-i tevliyet ola ve ben lâbis-i libâs-ı hayât ile mütena'im oldukça vakf-ı mezkûrun tevliyeti bana ve vefâtımdan sonra batnen ba'de batnin evlâdımın evlâd-ı evlâdımın evlâd

ve evlâdımın evlâd-ı zükûren ale's-seviyye mutasarıf olalar ve ba'de'l-inkırâz akrabâmın aslahına ve ba'de'l-inkırâz kazâ-i mezkûrda icrâ-yı ahkâm-ı dîn-i mübîn ve ihyâ-yı a'lâm-ı şer'-i metîne iden nâib efendilerin re'y-i münîr ve tedbîr-i müstenîrlere müfavvaz ola ve vakf-ı mezkûrun tebdîl ve tağyîri ve teksîr ve tevîri her kerrede yedimde ola ve bi-emri'llâhi te'âlâ mürûr-ı eyyâm ve kürûr-ı a'vâm ile icrâ-yı şerâiti mezkûre bi'l-küllîye müte'azzire olur ise ribh-i mezkûr mutlaka fukarâyı müslimîne sarf olına ve tâir-i ruhum âşiyânsâzî arş-ı rahmânî oldukça karargâh-ı mesnedim ve hücre-i merkadım dergâh-ı mezkûrenin tarîk-i âmm cihetinde ittihâz eylediğim mahall ola deyup meblağ-ı mezkûr iki bin üç yüz guruş fâriğan anî's-şevâğil mütevellî-i mezbûra teslim ol dahi vakfiyyet üzere tesellüm ve kabz ve sâir mütevellîlerin evkâfda tasarrufları gibi tasarruf eyledi didikde gibbe't-tasdîki's-şer'î vâkıf-ı mezbûr butlân-ı vakf-ı nukûddan ve zımnında olan kuyûda ba'dehû kavî-i adem-i lüzûma teşübbüs idüp mütevellî-i mezbûr dahi sıhhat ve lüzûmuna zâhib olan eimme-i dîn kavilleriyle mukâbele birle hükm taleb idicek fî-zemâninâ beyne'l-ulemâi'l-izâm câri olan vech-i muhtâr üzere bu abd-i pür-taksîr huzûrunda müterâfi'an ve her biri fasl ve hasme tâlibân olduklarında bu bâbda teemmül-i lâyük itdikde âlimen bi'l-hilâfi'l-cârî beyne'l-eimmeti'l-eslâfi vakf-ı akâr ve menkûl ve nukûd-ı mezkûrların evvelen sıhhatine ve sâniyen lüzûmuna hükm-i sahîh-i şer'î ve kazâ-i sarîh-i mer'î itmeğin vakf-ı mezbûr sahîh ve lâzım olup min-ba'd nakz ve ibtâlî mümteni'ül-ihimâl oldu "fe-men beddelehû ba'de mâ-semî'ahû fe-innemâ ismuhû ale'llezîne yübeddilûnehû inne'llâhe semî'un alîm"¹⁸ ve ecrûl-vâkıfı (ala'llâhi) cerâ zâlike ve fi'l-yevmi's-sâbi' ve'l-işrîn min-şehri Saferi'l-hayri li-sene sitte aşere ve selâse mietin ve elf. (27/Safer/1316).

Şuhûdü'l-hâl: Geredelizâde Ahmed Efendi ibn Ömer, Hacı Müdîroğlu İsmail Efendi ibn Ali, Hacı Abbasoğlu Mehmed Ağa ibn el-Hâcc Abbas ve gayruhum."

¹⁸ *Kur'an Yolu* (Erişim 16 Şubat 2025), el-Bakara, 2/181.

Resim-31⁹ Çerkeşî Tekkesine Ait Belge-2

“Nezâret-i Evkâf-ı Hümâyûn

Cihât Kalemî

Adet: 5/57

Tezkire

Çerkeş’de kâ’in Kadınşâh Câmî’-i şerîfinde medfûn Pîr-i sâni Şeyh Hacı Mustafa-yı Çerkeşî dergâhının Postnişini Hacı Hüseyin Şevki Efendi’nin Mihrişâh Sultân tâbet serâhâ hazretleri evkâfından muhassas olan şehri beş guruşun tezyîdi mahallinden iş’âr olunmasına ve vakf-ı müşârûn-ileyhânın vâridâtı zamma müsâ’id değil ise de bu misillü hizmeti mühim ve vazîfesi cüz’î cihât vezâ’ifine vâridâtı masârifâtından zâ’id ve zamma müsâ’id olan evkâf-ı sâ’ire vâridâtından emr-i üli’l-emr ile münâsib mikdâr şeyin zammı câ’iz ve meşrû olduğu gibi dergâh-ı şerîf-i mezkûrun züvvârî kesîr ve efendi-i

¹⁹ Osmanlı Arşivi (BOA), Mektubî Kalemî Belgeleri [EVMKT], No. 2892, 132.

mûmâ-ileyh şâyân-ı merhamet-i seniyye bulunmasına binâ'en sâlifü'z-zıkr şehri beş gurus vazîfesinin muhassesât-ı ma'lûme miyânında bedeli diğerlerinden ziyâde olan cennet-mekân Sultân Mustafa Hân hazretleri evkâf-ı celîlesinden doksan beş gurus zammıyla mikdâr-ı şehrisinin yüz gurusâ bi'l-iblâğ bûdce dâhilinde tesviyesi husûsunun nezâret-i celîlelerine havâlesi lüzûmu taraf-ı sâmi-i cenâb-ı nezâret-penâhilerinden şeref-tastîr buyurulan takrîr üzerine Şûrâ-yı Devlet Mâliye Dâiresi'nden tanzîm kılınan mazbatada dermiyân olunmuş olmakla her ne vechile irâde-i seniyye-i hazreti hilâfet-penâhî şeref-sünûh ve sudûr buyurulur ise mantûk-ı âlîsi infâz edileceği 24 Zilka'de sene 1321 ve 19 Kânûnusânî sene 1319 târihli işbu tezkire-i ma'rûza sûretinde beyân ve zîrine taraf-ı sâmi-i hazreti Sadâret-penâhîden şeref-keşîde buyurulan 24 Zilhicce sene 1321 ve 28 Şubat sene 1319 [târihli] buyuruldu-i âlide de sûretleri bâlâda muharrer tezkire-i ma'rûza ve şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazreti hilâfet-penâhîyi mübelliğ hâmiş mûcibince Evkâf-ı Hümayûn Nezâret-i celîlesinden îfâ-yı muktezâsına himmet buyurulması emr ü fermân buyurulmuş olduğundan keyfiyetin bi-ibâretihâ Cihât İdâresi'ne kaydıyla iktizâ eden berevât-ı âlîşânlarının tastîr ve i'tâsı ve ber-vech-i muharrer Çerkeş'de Kadınşâh Câmi'-i şerîfinde medfûn Pîr-i sâni Şeyh Hacı Mustafa-yı Çerkeşî dergâhının Postnişîni Hacı Hüseyin Şevki Efendi'nin şâyân-ı merhamet bulunmasına mebnî beş gurusdan ibâret olan meşîhat ciheti vazîfesinin üzerine cennet-mekân Sultân Mustafa Hân hazretleri evkâf-ı celîlesinden doksan beş gurus zammıyla mikdâr-ı şehrisinin yüz gurusâ iblâğ edildiği bilinerek târih-i buyuruldu-i sâmi-i cenâb-ı Sadâret-penâhî olan bin üç yüz yigirmi bir sene-i Arabiyesi Zilhiccesi'nin yigirmi dördüncü gününe musâdif [bin] üç yüz on dokuz sene-i Rûmiyesi Şubat'ının yigirmi sekizinci gününden i'tibâren îfâ-yı hüsn-i hizmet olundukça vakf-ı müşârün-ileyh nâmına mahallî hâsılât-ı vakfiyesinden bâ-senedât-ı makbuza tesviye ve îfâsıyla masârif cedvellerine ve muhtâcîn ma'âşât-ı sütununa derc ve idhâl ve keyfiyetin mülâhazât hânesinde şerh ve îzâh lüzumunu muta-zammın Kastamonu vilâyetiyle Evkâf Muhâsebeciliğine muharrerât-ı aliyye tastîri zımnında Mektûbî Kalemî'ne ve keyfiyet ma'lûm olmak ve meblağ-ı mezbûr ol vechile tesviye edilerek cedvellere idhâl kılındığı görüldükde kabul ve mahsubu üzere idârenin vilâyet kısmına îcâb eden ilmühaberlerin mezkûr

Cihât İdâresi'nden bi't-terkîm i'tâsı Masârifât-ı Umûmiye İdâresinden bâ-derkenâr beyân ve makâm-ı âlî-i cenâb-ı nezâret-penâhiden dahi mucibince işâret-i aliyyesi keşide kılınmış olmakla bi'l-kayd diğr ilmühaberî verildiği misillü Mektûbî Kalemî'ne dahi işbu ilmühaber i'tâ kılındı.

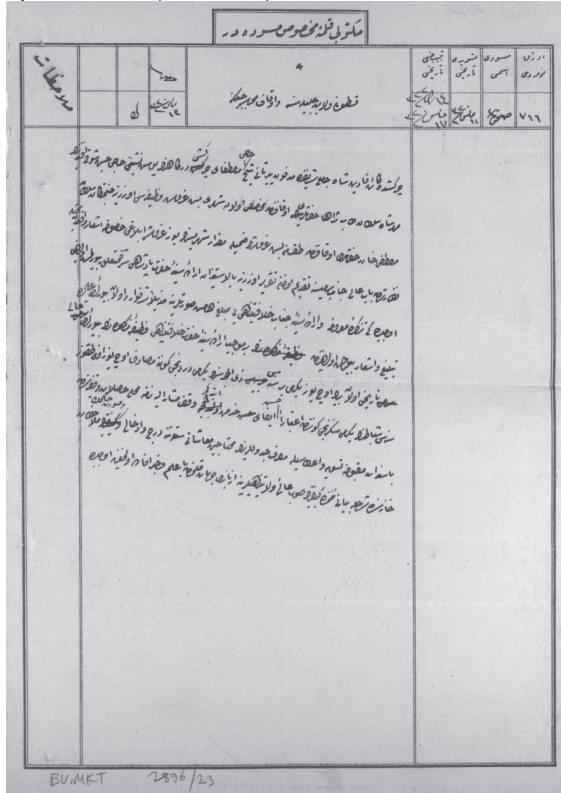
Fî 16 Safer 1322 ve 19 Nisan sene 1320

Evkâf-ı Hümâyûn Nezâreti

Cihât Kalemî

Mahmud

Rif'atlı Suphî Efendi'ye, 3 Mayıs sene 1320, Hülâsa: 716"

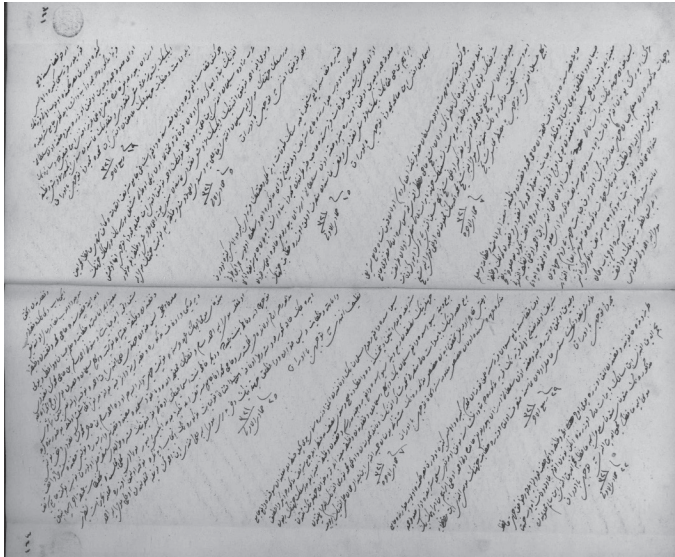
Resim-4²⁰ Çerkeşî Tekkesine Ait Belge-3

“Mektûbî Kalemî'ne Mahsûs Müsveddedir
Kastamonu Vilâyet-i Celîlesi'ne ve Evkâf Muhâsebeciliğine
Çerkeş'de kâ'in Kadınşâh Câmî-i şerîfinde medfûn Pîr-i sâni Şeyh Hacı

²⁰ BOA, Mektûbî Kalemî Belgeleri [EVMKT], No. 2896, 37.

Mustafa-yı Çerkeşi dergâhının Postnişîni Hacı Hüseyin Şevki Efendi'nin Mihrişâh Sultân tâbet serâhâ hazretleri evkâfından muhassas olan şehri beş gurus vazîfesi üzerine cennet-mekân Sultân Mustafa Hân hazretleri evkâfından doksan beş gurusun zammıyla mikdâr-ı şehrisinin yüz gurusâ iblâğı husûsuna iş'âr-ı vâkı'adan bahisle nezâretten Bâbîali cânib-i sâmisine takdîm olunan tahrîr üzerine bi'l-istîzân irâde-i seniyye-i hazreti pâdişâhî şeref-müte'allik buyurulmuş olduğu ol bâbdaki tezkire-i ma'rûza ve irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhîyi mübellîğ hâmiş sûretlerine müzeyyelen şeref-vârid olan buyuruldu-i âlîde tebliğ ve iş'âr buyurulmuş olduğundan ber-mûceb-i irâde-i seniyye-i hazreti hilâfet-penâhî vazîfe-i mezkûrenin buyuruldu-i âlî târihi olan bin üç yüz yigirmi bir senesi Zilhiccesi'nin yigirmi dördüncü gününe müsâdif [bin] üç yüz on dokuz senesi Şubat'ının yigirmi sekizinci gününden i'tibâren hüsn-i ifâ-yı hizmet etdikce vakf-ı müşârün-ileyh nâmına mahallî hâsılât-ı vakfiyesinden bâ-senedât-ı makbûza tesviye ve i'tâsıyla masraf cedvellerinin mahtâcîn ma'âşâtı sütununa derc ve idhâli ve sûret-i hâlin mülâhazât hânesinde şerhle beyânı zımnında keyfiyetin savb-ı âlî-i vilâyet-penâhîlerine izbârı Cihât Kalemî'nden bâ-ilmühaber ifâde olunmağın ol bâbda.

14 Rebî'ulevvel sene 1322 ve 17 Mayıs sene 1320"

Resim-5²¹ Çerkeşi Tekkesine Ait Belge-4

²¹ BOA, *Mektubi Kalemî Belgeleri [EVMÜF]*. No.739, 163-164.

“Hüküm: 1

Ordu kazâsına tâbi’ Korilur karyesi kebîre ve ahâlîsi kesîre olarak mısır hükmünde olup ahâlî-i karyenin karye-i mezkûrede müceddeden binâ ve inşâ eyledikleri câmi’-i şerîfde edâ-yı salât-ı cum’a ve îdeyn olunmak üzere minber vaz’ına izn-i sultânî erzân buyurulduğu hâlinde Kâdioğlu Aziz Efendi ibn Feyzullah ve sâ’irenin iki bin beş yüz guruş nukûdî vakıflarının nemâsından senevî iki yüz guruş vazîfe ile imâmet ve hitâbet cihetlerinin Molla Osman Efendi ibn Mehmed’e müceddeden tevcihi, bâ-evrâk.

Fî 19 Rebî’ul-âhir sene 1321

Hüküm: 2

Çerkeş kazâsına tâbi’ Karacaviran kasabasında vâki’ Aşağı Câmi’-i şerîf ittisâlinde kâ’in Şehrî Hâfız Mehmed Emin Efendi’nin binâ ve ihyâ-gerdesi olan fevkânî ve tahtânî on iki odayı müştemil medresenin müderrislik cihetinin Arab-zâde Süleyman Efendi ibn Ali’ye ve vakfî tevliyetinin Ahmed Tevfik Efendi ibn Halil’e müceddeden tevcihi inhâ olunmuş ve mûmâ-ileyh Ahmed Tevfik Efendi ‘nin iki bin guruş nukûdî nemâsından senevî yüz elli guruş vazîfe ile mezkûr müderrislik cihetinin mûmâ-ileyh Süleyman Efendi ibn Ali’ye ve senevî elli guruş vazîfe ile tevliyet cihetinin mûmâ-ileyh Ahmed Tevfik Efendi’ye tevcihi, bâ-evrâk.

Fî 5 Cumâdelûlâ sene 1321

Hüküm: 3

Kandıra kazâsına tâbi’ Şeyhler nâhiyesinin Tokat ve Bezekli ve Çiftlik karyeleri kebîre ve ahâlîsi kesîre olarak mısır hükmünde olup civârında câmi’-i şerîf olmadığından kurâ-yı mezkûrenin vasatında olup her iki tarafça ezân-ı Muhammedî işidilen Tokat karyesinde sâhib-i hayr tarafından müceddeden binâ ve inşâ edilen câmi’-i şerîfde edâ-yı salât-ı cum’a ve îdeyn olunmak üzere minber vaz’ına izn-i sultânî erzân buyurulduğu hâlde ashâb-ı hayrardan İbrahim bin Ali Osman’ın bin guruş nukûdî vakfî nemâsından mutasarrıf olmak üzere hitâbet cihetinin İsmail Efendi ibn Salih’e müceddeden tevcihi, bâ-evrâk.

Fî 15 Cumâdelûlâ sene 1321

Hüküm: 4

Çerkeş Kazâsı'na tâbî' Mihrişah Vâlide Sultân hazretlerinin ihyâ-gerdesi olan Kadınşah Câmî'-i şerîfi nâmıyla ma'rûf defin-i hâk-i ıtrnâk olan eş-Şeyh Hacı Mustafa Efendi kuddise sırruhu'l-âlî hazretleri câmî'-i şerîfinin yevmî yigirmi akçe vazîfe ile postnişinlik cihetine bâ-berât-ı âlî mutasarrıf olan tarikat-ı aliyye Halvetiye'den es-Seyyid eş-Şeyh Hacı Mehmed Efendi bir nefer kebîr oğlu Şeyh el-Hâc Hüseyin Efendi'yi terk ederek vefât edip meşihat-i mezkûrenin müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Şeyh Mehmed Efendi'nin mahlûlünden oğlu mûmâ-ileyh Şeyh el-Hâc Hüseyin Efendi'ye tevcihi, bâ-mazbata-i meclis-i meşâyih.

Fî 7 Cumâdelâhire sene 1321

Hüküm: 5

Mudanya kasabasında vâki' evkâf-ı mülhakadan Hacı Mehmed Vakfı'ndan vazîfe-i mu'ayyene ile imâmet ve hitâbet ve mu'allim-i sıbyân ve vâ'izlik ve yevmî beş akçe vazîfe ile cibâyet ve müteveffâ Ahmed Veli nukûdı vakfından kezâlik vazîfe-i mu'ayyene ile tevliyet ve el-Hâc Süleyman Vakfı'ndan yevmî üç akçe vazîfe ile rûh-ı vâkıf için ba'de salâti'l-fecr yâsin-hân cihetlerinin bâ-berât-ı âlî mutasarrıf olan Ali Efendi ibn Ahmed oğlu Nazif Efendi'yi terk ederek bundan akdem vefât edüp ve câmî'-i-i şerîf-i mezkûrda edâ-i salât olunmakda idüğü ve cihât-ı mezkûreden mu'allim-i sıbyân ciheti ma'ârifet terk olunarak cibâyet ciheti bî-lüzûm cihâtdan bulunduğuy mûmâ-ileyh Ahmed Nazif Efendi'nin cihât-ı mezkûre hizmetlerini ifâyâ iktidârı inde'l-imtihan ve't-tecrûbe sâbit idüğü ve câmî'-i şerîf-i mezkûrun tevliyeti imâmete meşrûta Mudanya kasabasında üç bâb dükkân ile beş kıt'a zeytunumun ve vâkıf-ı mûmâ-ileyh Ahmed Veli nukûdı vakıflarından ancak iki bâb dükkânın vakfiyeleri mevcûd olup leffen irsâl olunduğuy ve Mudanya kasabasında Hacı Mehmed Vakfı'ndan vazîfe-i mu'ayyene ile imâmet ve hitâbet ve mu'allim-i sıbyân ve vâ'iz ve yevmî beş akçe ile cibâyeti ve müteveffâ Ahmed Sami bin Hacı Mehmed'in nukûdu vakfından vazîfe-i mu'ayyene ile tevliyet ve el-Hâc Süleyman Vakfı'ndan yevmî üç akçe vazîfe-i mu'ayyene ile ba'de selâtü'l-fecr yâsin-hân cihetleri Ali Efendi ibn Ahmed'e tevcih olunduğuy mübeyyin berâtları verildiğiy ve evkâf-ı

mezkûre vakfiyelerine dâ'ir kayıd bulunamadığı anlaşılmış olmakla bu sûrette gerçi müteveffâ-yı mûmâ-ileyhin uhdesinde tevliyet ciheti var ise de o da Ahmed Sami bin Hacı Mehmed'in nukûdu vakfı tevliyeti olmakla mûmâ-ileyh Ahmed Sami Vakfı'nın mahallince elde ve yâhûd sicilde mukayyed vakfiyesi var mıdır ve tevliyeti hakkında şart-ı vâkıf ne vechiledir ve Fatıma bint-i Abdullah ve diğer Fatıma bint-i İsmail'in evkâfı tevliyetlerinin meşrûtün-lehleri münkariz olarak nevbet-i tevliyet câmi'-i şerîf-i mezkûrda imâm olanlara mı gelmiştir ve Hacı Mehmed Ağa Câmi'-i şerîfi ile tekye-i cedid ikisi bir midir buraları mahallî meclisinde tahkîkât-ı amîka icrâsıyla tebeyyün edecek hâle göre ve şurût-ı evkâfa imtisâlen tevliyât-ı mezkûrünün îcâb edenlere tevcîh olunmak üzere mahalline tahrîrât tastîri ve imâmet ve hitâbet ve yâsîn-hân ve vâ'izlik cihetlerinin dahi pederi mûmâ-ileyh Ali Efendi ibn Ahmed'in fevtiyle mahlûlünden oğlu mûmâ-ileyh Ahmed Nazif Efendi'ye tevcîhi, bâ-evrâk.

Fî 25 Cumâdelûlâ sene 1321

Hüküm: 6

Sivas'da vâki' merhûm Selman Bey evkâfından almak üzere senevî yedi kile hinta ile Na'lbendât Sûku'nda vâki' câmi'-i şerîfde yevm-i isneyn ve pençşenbihde vâ'iz ve nâsih ve senevî nısf müd hinta ile câmi'-i şerîf-i mezkûrda diğer vâ'izlik cihetlerinin nısfından rub' ve yine Sivas'da vâki' Buruciye Medresesi Vakfı'ndan vazîfe-i mu'ayyene ile müderrislik cihetinin rub'undan rub' ve yine Sivas'da vâki' Selman Bey ve el-Hâc İsmail vakıflarından vazîfe-i mu'ayyene ile türbe-hân cihetlerinin sülüsünden rub' hisselerinin bâ-berât-ı âlî mutasarrıfı Mehmed Şâkir Efendi'nin vefâtıyla mahlûlünden ve oğlu Mehmed Nûri Efendi'nin adem-i ehliyetinden ehliyeti zâhir olduğu tahakkuk eden hısas-ı mezkûrenin müştereki bulunan Hamid Efendi ibn Abdurrahman Çelebi Efendi'nin ber-mûceb-i müzekkere uhdesinde olan hısas-ı ma'lûmesine ilhâkan tevcîhi, bâ-evrâk.

Fî 7 Cumâdelâhire sene 1321

Hüküm: 7

Of kazâsına tâbi' Savan karyesine mülhak Tozan mahallesi kebîre ve ahâlîsi kesîre olarak mısır hükmünde olup civârında câmi'-i şerîf olduğundan ahâlî-i karyenin karye-i mezkûrede binâ ve inşâsına muvaffak

oldukları mescid-i şerîfde edâ-yı salât-ı cum'a ve îdeyn olunmak üzere minber vaz'ına izn-i sultânî erzân buyurulduğu hâlde Veli Ahmed oğlu İbrahim bin İbrahim'in bin gurus nukûdunun senevî hâsıl olan nemâsına mutasarrıf olmak üzere hitâbet cihetinin Musa Efendi ibn Mustafa'ya müceddeden tevcihi, bâ-evrâk.

Fî 29 Rebî'ulâhîr sene 1321

Hüküm: 8

Trabzon'da Hâtûniye Vakfı'ndan almak üzere yevmî üç akçe vazîfe ve iki çift fodula ile devr-hânlık ciheti Hâfız Necmeddin Efendi ibn Sâlim'in bâ-berât-ı âlî üzerinde iken bundan akdem bilâ veled vefât edüp cihet-i mezkûrenin müteveffâ-yı mûmâ-ileyh Hâfız Necmeddin Efendi ibn Sâlim mahlûlünden mûmâ-ileyh Hâfız Muhyiddin Efendi'ye tevcihi, bâ-evrâk.

Fî 22 Cumâdelûlâ sene 1321"

Sonuç

Bir Türk tarikatı olan Halvetîlik özellikle Anadolu ve Balkanlar'da çok tesirli olmuştur. Pek çok kolu ve şubesi olan Halvetîliğin en önemli kollarından biri Şeyh Şâbân-ı Velî'nin kurucusu olduğu Şâbâniyye tarikatıdır.

Şâbâniyye tarikatı Kur'an ve Sünnet merkezli, ilm-i zâhîr-ilm-i bâtın ilminin birlikteliği ile temellendirilen bir tarikatıdır. Bu yönüyle şer'-i şerîf konusundaki hassasiyeti ön plana çıkmıştır. İlmî yöne önem veren bir tarikat olması dolayısıyla tarikat meşayihî içerisinde çok sayıda âlim-sûfî ortaya çıkmıştır. Ayrıca Sünnî esaslardan taviz vermemesi, ehl-i sünnet ve'l-cemaat prensipleri içinde kalma hususunda titiz davranılması bu tarikatın bariz özelliklerinden olmuştur.

Şâbânî tarikatının kurumsallaşması ve gelişmesi Karabâş-ı Velî döneminde olmuştur. Karabâş-ı Velî pek çok halife yetiştirmiştir. Ondan neşet eden en önemli kollar Nasûhiyye, Ünsiyye ve Bekriyye'dir.

Mustafa Çerkeşî'nin kurucusu olduğu Çerkeşiyye, Nasûhiyye'den neşet etmiştir. Mustafa Çerkeşî, Şâbâniyye kolunun ikinci pîri olarak kabul edilmiştir. H 1229 (M 1814) yılında 73 yaşında vefat etmiştir. Çerkeş'te Kadınşah Camii bitişiğindeki türbeye defnedilmiştir. Mustafa Çerkeşî

özellikle Kastamonu ve Çankırı çevresinde etkili olmuştur. Yukarıda yer alan belgelerde Çerkeşî'nin tekkesi ile ilgili vakıflarda yer alan bazı belgelerin çevrim yazısı sunulmuştur.

Yukarıdaki belgelerde Çerkeşî tekkesinin varidatı, ihtiyaçları ve giderleriyle alakalı bazı bilgiler verilmiştir. Buna göre tekkeye verilen tahsisat, tekkenin şeyhleri, tekkenin bulunduğu muhit ve Mustafa Çerkeşî ile ilgili tarihî bilgiler ortaya konulmuştur. Aynı zamanda bu belgelerde tekkede vazife icra etmiş bazı şahıslarla alakalı kayıtlar yer almaktadır. Netice olarak bu vakıf belgeleri ışığında Çerkeşî Tekke'siyle ilgili tarihî bilgiler ortaya konulmuştur. Makalede ele alınan bu vakıf belgeleri, Çerkeşî tarikatı ile ilgili literatüre katkı sağlayacaktır.

Kaynakça

- Abdülkadiroğlu, Abdülkerim. “Şeriat Uleması ve Tarikat Meşayih İhtilafı ve Tekke ve Zaviyelere Tayinler Hakkında İki Vesika”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (1986), 335-353.
- Akif Paşa. *Eş'âr-ı el-Hâc Âkif Efendi*. İstanbul: Matbaa-i Amire, 1259.
- Aşkar, Mustafa. “Bir Türk Tarikatı Olarak Halvetiyye'nin Tarihî Gelişimi ve Halvetiyye Silsilesinin Tahlili”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39 (1999), 535-563.
- Azamat, Nihat. “Çerkeşî Mustafa Efendi”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 8/272-275. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Mektubî Kalemi Belgeleri [EVMKT]*. No. 2892.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Mektubî Kalemi Belgeleri [EVMKT]*. No. 2896.
- BOA, Osmanlı Arşivi. *Mektubî Kalemi Belgeleri [EVMÜF]*. No. 739.
- Ceyhan, Semih. *Üç Pirin Mürşidi: Halvetiyye, Ramazâniyye Kolu ve Köstendilli Ali Alâeddin Efendi*. İstanbul: İSAM Yayınları, 2015.
- Ceyhan, Semih. “Halvetiyye”. *Türkiye'de Tarikatlar: Tarih ve Kültür*. ed. Semih Ceyhan. 695-778. Ankara: İSAM Yayınları, 2018.
- Demirdağ, Öncel. “Çerkeşî Mustafa Efendi ve Çerkeşîyye Tarikatı”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (Ocak 2019), 135-158.
- Demirdağ, Öncel. *Halvetiyye Tarikatı'nın Anadolu'daki Bir Şubesi Çerkeşîyye*. Ankara: Ankara Kalem Neşriyat, 2023.

- Göktaş, Vahit. “Halvetiyye’nin Şâbâniyye Ekolü ve Kolları”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26 (Ocak 2011), 134-163.
- Göktaş, Vahit. *Üsküdarlı Muhammed Nasûhî ve Tasavvufî Görüşleri*. Ankara: Yayınevi, 2010
- Gölpınarlı, Abdülbâki. *Melâmilik ve Melâmiler*. İstanbul: Devlet Matbaası, 1931.
- İnal, İbnülemin Mahmud Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi, 1970.
- Kapusuzoğlu, S. Burhanettin. *Yozgat’ın Üç Sırlısı*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2016.
- Kızıler, Hamdi. “Çerkeşi Mustafa Efendi’nin “Risale fî Tahkîki’t-Tasavvuf” Adlı Eserinin Tasavvufî Muhteva Açısından Değerlendirilmesi”. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi* 6/3 (2017), 1461-1473.
- Kur’ân Yolu*. Erişim 16 Şubat 2025. <https://kuran.diyanet.gov.tr>
- Muslu, Ramazan. *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (18. Yüzyıl)*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2003
- Oğuz, Muhammed İhsan. *Hazreti Şa’bân-ı Veli ve Mustafa Çerkeşi*. İstanbul: Oğuz Yayınları, 1995.
- Öztürk, Yaşar Nuri. *Kuşadalı İbrahim Halvetî*. İstanbul: Yeni Boyut Yayınları, 1982.
- Sayar, Ahmed Güner. *Bahkesirli Abdülaziz Mecdi Tolun-Siyâsî, Ticârî, Edebî Hayatı ve Tasavvufî Dünyası*. İstanbul: Ötüken Neşriyat, 2024.
- Tatcı, Mustafa. *Hazreti Pîr Şabân-ı Veli Kitabı*. İstanbul: H Yayınları, 2019.
- Tatcı, Mustafa. “Şâbâniyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 38/211-215. İstanbul: TDV Yayınları, 2010.
- Tatcı, Mustafa. *Üsküdarlı Muhammed Nasuhi ve Divanı*. İstanbul: Kaknüs Yayınları, 2004.
- Uludağ, Süleyman. “Halvetiyye”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 15/393-395. İstanbul: TDV Yayınları, 1997.
- Vassaf, Osmânzâde Hüseyin. *Sefîne-i Evliyâ*. haz. Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz. 4 Cilt İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2011.
- VGMA, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi. *Vakıf Defteri [VD]*. No. 596.
- VGMA, Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi. *Vakıf Defteri [VD]*. No. 878.
- Yazır, Elmalılı M. Hamdi. *Meşrutiyetten Cumhuriyete Makaleler Din-Felsefe-Siyaset-Hukuk*. haz. A. Cüneyd Köksal-Murat Kaya. İstanbul: Klasik Yayınları, 2013.
- Yücer, Hür Mahmut. *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf (19. Yüzyıl)*. İstanbul: İnsan Yayınları, 2003.